

Bródy János

zeneszerző, szövegíró, előadóművész (Budapest, 1946. április 5.)

Az első hetven év

*„Hogy '46-ban megszülettem Budapesten,
bár szeretném, de nem tagadhatom.”*

*„Ha visszanézek innen, ahol állok,
már egy egész élet majdnem látható,
És az orvosság az összes csalódásra,
hogy így volt szép, így volt jó.”*

Zeneszerető családban nőttem fel, de mérnöknek készültem, és ma is mint az adott világ varázsainak mérnöke a harmóniát keresem. Véletlenszerű események következtében lettem a zenésztársadalom tagja. 1962-ben még csak azért rohángáltam lelkesen egy gitárral a Balaton partján, hogy a lányokkal könnyebben összhangba kerüljek. Koncz Zsuzsa akkor már ismert énekesnő volt, a mólón állt, a nagyobb fiúk unszolták, hogy énekeljen, de ő kíséret nélkül nem volt hajlandó. Én lettem a megoldás, kerestünk egy dalt – persze még angolul –, amit mindketten ismertünk. A barátság megmaradt, és '64 tavaszán, amikor az Illés-zenekarból kilépett a gitáros fiú, Zsuzsi ajánlatára bevettek a csapatba. Nemsokára hozzánk szegődtek a Szörényi testvérek, és Leventével '65 nyarán már megírtuk az első magyar nyelvű számokat.

Az Illés-zenekar története nem választható el az új zenei formákban is megjelenő társadalmi mozgalmaktól, és minden fordulatával együtt úgy emlékszem rá, mint az első nagy szerelmemre. A sorsom eldőlt, mikor választanom kellett, villamosmérnöki diplomával is zenész lettem, és az új idők új dalai határozták meg helyem és helyzetem a művészi és politikai erőterben. Különös korszak volt, a dalaink vezették a népszerűségi listákat, nyertünk vetélkedőket és fesztiválokat, közben konfliktusba keveredtünk a rend szigorú óreivel, voltunk huli-gánok és hazaárulók is, és egy időre el is voltunk tiltva a nyilvános szerepléstől. Elég sokáig bírtuk a nyomást, de a vége persze nem lett túl vidám, 1973-ban államellenes izgatás vádjával indult ellenem eljárás, és többek között ez is oka lehetett annak, hogy az év végén Illés Lajos feloszlatta az együttest.

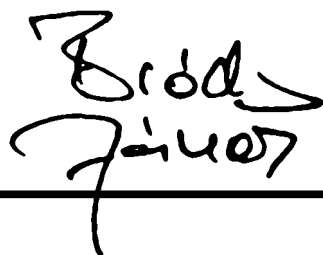
A Fonográf együttes tíz éve a művészi kiteljesedés lehetőségét hordozta magában, kis túlzással világhírűek lettünk Kelet-Európában, és a zenekar harmonikusan működő zenei alkotóközösség formájában számos remek produkció létrejöttét biztosította. Itt készültek Koncz Zsuzsa legjobb lemezei, Halász Judit gyermekeknek szóló albumai, számos film zenéje és Szörényi Leventével közösen alkotott színpadi műveink zenei alapjai. A hetvenes évek vége felé írtam néhány olyan dalt, melyek személyes hangulata, érzelmi elkötelezettsége megkívánta, hogy a szerzőjük maga álljon vele a közönség elé, és így jött létre előadás a Várszínházban és az Egyetemi Színpadon (*Az utca másik oldalán*).

1980-ban jelent meg az első önálló nagylemezem, a *Hungarian blues*, és annak a sikere már önálló előadóművésszé avatott. Egyre több önálló fellépésre kértek fel, bár akkoriban még a Fonográf tagja voltam. A *Ne szólj, szám* című lemezt még együtt vettük fel, de 1984-ben Szörényi Levente váratlanul úgy döntött, hogy be akarja fejezni a zenekarosdit. Ebben valószínűleg szerepet játszott az *István, a király* óriási sikere, ami a színpadi szerzőség felé vitte, és unta már a turnézást, én meg ott maradtam az úton a saját dalaimmal. Voltunk akkoriban többen is országjáró gitáros-énekesek, ilyen volt Dinnyés Jóska, Cseh Tamás is, közönségünket zömmel az akkor alakuló ifjúsági klubok jelentették, a fiatalok különböző formájú szerveződésai, akik a nyolcvanas évek lassan, de biztosan táguló világában tulajdonképpen már egy másfajta jövőt tervezgettek, mint amiben akkor éltünk. Itt most jelezném némi iróniával, hogy ezekből jöttek a mai politikusok, ennyit értek azok a dalok.

Az idők változtak, én megmaradtam határokon innen és túl is gyakran fellépő énekes gitárosnak, újabb dalok születtek kockázatokról és mellékhatásokról az utca másik oldalán, időnként kiváló zenészekkel dolgoztam együtt, a legutóbbi album, *Az Illés szekerén* címmel afféle összefoglalása a dalokba sűrítendő pályafutásomnak. Alapvetően inkább dalszerzőnek tartom magam, mint énekesnek, de ebben a műfajban a dalokat mindig az előadóval azonosítja a közönség. Már akár lezártnak is tekinthetném az életművem, és nincs okom panaszra, hiszen minden olyan szakmai elismerést megkaptam, amit talán meg sem érdemeltem, és a közönség is hűségesen kitart mellettem, bár nyilvánvaló, hogy már nem az a „Tini” vagyok, akinek látni szeretne. Barátaim és tisztelőim még rábeszéltek egy *Ráadás* produkcióra, és írok még dalokat, melyeket minden hetvenkedés nélkül szeretnék bemutatni a 70. születésnapom tájékán, 2016 áprilisában.

Alkotói kreativitásom jelentős mértékben a mikrobarázdás nagylemezek technikai innovációjához kötődött. A XX. század közepén a hangrögzítés forradalmának és a bakelitlemeznek köszönhetően a dalokba sűrített üzenet visszakapta azt a lehetőséget, hogy úgy terjedjen, mint a szöveg a nyomtatásban. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a rockzene lett az első globális művészet, és én ezt a nemzetközi nyelvet használtam, elég erős magyar akcentussal. A nagylemezek megjelenésével kitágult a tér, egy lemezoldalra 5-6 számot, vagy akár egy 20 perces kompozíciót is fel lehetett tenni, és nem kellett hogy mindegyik szám sláger legyen, elég volt egy vagy kettő. A többivel lehetett kísérletezni. A lemezhallgató pedig az elején rátette a tűt, és végighallgatta az oldalt. Valóságos zenei novelláskötet volt ez így, koncepteket lehetett rá építeni, drámái műveket. Ennek a korszaknak sajnos bealkonyult.

Volt idő, mikor azt képzeltem, hogy a dalokban felszabaduló energiák a politikát is befolyásolhatják, de ma már nem áltatom magam ezzel. Rezignált nyuggerként úgy látom, hogy az utóbbi években, István király intelmeit is figyelmen kívül hagyva, egyre távolabb kerülünk az európai nemzetek közösségétől. A dalok nyújthatnak vigaszt és morális támaszt, de ezt a folyamatot nem tudják megfordítani. Én pedig változatlanul egy európai Magyarországot szeretnék, és az európai értékrendet tisztelő magyarokat.

Gágyor Péter

színházi rendező, drámaíró, színműfordító, publicista
(Ipolsyág, Csehszlovákia – ma: Szlovákia, 1946. április 6.)

HETVEN

(70 év – 70 sor)

Hétszer tíz év sok, és már mind mögöttem,
a határon túl, ezerkilencszáznegyvenhatban születtem
április hatodikán, szombaton, volt első születésnapom...
azóta a múltat álmodom, és mint a részegséget, kialszom.
Szétfoszlik, mint annyi minden, ami mellékes,
de ünnep volt, tudhatom: apám születésnapja.
Nekem ómen – csak én tartom sokra.

Amikor a régi fényképeket nézem,
csak álmélkodom, és semmire nem emlékszem:
fiatal anyámra, angórasapkámra, bársonyréklímre...
Hogy is van ez? Hány évet élek, hányat alszom?
Évente háromszázhatvanöt napot számol a naptár,
háromszázhatvanöt hajnal és ugyanannyi alkony...
Az első tíz évből kevés emlék, és másnapos, ami megmarad,
hisz akkor mi is véletlenül maradtunk meg,
amikor kitelepítették tőlünk a magyar családokat...
Erre sem emlékszem már, ezt is csak elmesélték,
míg könnyeztek a ráncos öregek
határon innen, határon túl – a tapasztalat halkán
és bőszen figyelmeztette a gyerekeket:
erről egy szót sem! Baj lesz! Mert csak a baj van,
ha eljár a szátok, börtönbe kerülhet apátok, anyátok...
És fájtnak nekem ez az alázat, fájtnak a gyáva parancsolat.
És sok tíz év telt el így, sűrű hazugságban.

Ötvenhatban az utcán cseh katonák grasszáltak
nálunk, és gyász lapult a lefüggönyözött szobában,
a hegyoldalról a határ túloldalát lestük,
elsirattuk az Ipoly mögött elvérző magyar hazánkat,

és gyermekként tanultuk a köznapi félelmet,
a gyávaságot és a vak engedelmet. Minden nap másnap! –
lehelet az ablaküvegen. Még tíz gyáva év, és már eltitkoltam,
ami alig húszévesen motoszkált a fejemben,
s ez meglátszott rajtam, és erre mindig ráfizettem.
Ott bújtt meg a szóban, az írásban, az elnyomott mosolyban
a színpadon, ez volt a túske a viccben, a pohárköszöntőben,
a gondos rendezői instrukcióban. Ez a valami más!
Leshettem, ki figyel, ki súg be – hogy kik, sosem tudhattam...
És félni kellett, aki élt, az félt, felelősen: magáért, mindenért.
Félt a szobában, a házban, a városban, az erdőben.
A gyávaság volt mindenhol, gyermekeim szemében,
s meglapult asztalunknál, ágyba bújtt a szeretőddel,
benne volt a mosdó tükrében, a fogmosópohárban.

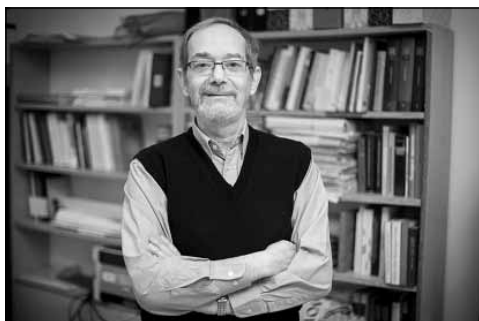
Újságot írtam, az óvatos szavakat a félénk betűkkel,
holmi féligazságokat, és arra voltam büszke, ami kimaradt...
Majd jött a színház, ahol nemcsak a szó – a mozdulat
is jelez, a szavakra idézőjelet tesz. De menekülni kellett
onnan is, mindenhonnan. Mindegy: redakció vagy teátrum,
minden kilökött magából, akit a cenzúra megbélyegzett.
Egyetlen „őszinte” okmányom a hontalansági személyi igazolványom.
Nekem ez a hontalanság lett a dicsfény, lovagrend, tisztí kereszt –
megkönnyezte velem a nejem és a három lányom.
Évek múltak tucatjával, emigrációk, menekülések,
és ahol a nyelv, a kenyér is idegen, és haza sincsen,
a honvágó ott is kísért gyalog és a villamoson. A szemed homályos,
tarkódon gyáva ólomtörpe csücsül, akarod – nem akarod,
és meglátszik rajtad, hogy senki sem vagy. Mert ez a sorsod.

Negyvenöt évesen – előre ki hitte volna, nem is reméltük,
hogy majd talán egyszer mégis... bár apáink, nagyapáink folyvást
mondogatták: nem tarthat örökké ez sem, ahogy a török,
a Habsburg, ezek is elmennek innen. Semmi sem örök.
Münchenben éppen esteledett, csak álltunk a szőnyegen,
a villogó képernyő, a német szöveg... – és akkor összeomlott,
ami eddig törvényként didergett. Messze, otthon, mint a moziban,
ez volna az a valami, ami eddig nyomorított...
De hazatérni nekünk, ősgyáváknak az ígéret vélt földjére többé nem lehet.
Tudtuk, a félelmeink öröklött hálójában pókok mászkálnak homlokunkon.
Álmodunk, hetvenkedünk, valami elmúlt, talán ez volt maga az élet,
csigák másznak, külhonban és itthon, határon innen és túl, a novemberi avaron.

Agárdi Péter

művelődés- és irodalomtörténész (Budapest, 1946. április 15.)

A digitális világban életünk nyitott könyv, szinte minden tény, igazság, vagy akár pletyka, rágalom hozzáférhető rólunk; de egyébként sincs értelme hagyományos CV-t, adatokkal zsúfolt önéletrajzot írni a szerkesztőség megtisztelő fölkérésére. Inkább „életem értelmét”, azaz logikáját (?) kísérlem meg önmagam számára is megfejteni.

Harmadikos gimnazista voltam, amikor a Fővárosi Pályaválasztási Tanácsadóban – tesztek és beszélgetések eredményeképpen – azt mondták, hogy *kettős* az érdeklődésem s talán az alkalmasságom is: van némi érzékem a kutatói, irodalmári elmélyüléshez, szakmai értelmező szövegek írásához, ugyanakkor láthatóan vonz a színes kulturális élet, ahol népművelőként is megtalálhatnám önmagam. Tehát: „felvételizzek *magyar-népművelés* szakra!” (Az utóbbi szakmát ma inkább kultúraközvetítésnek, művelődési menedzserségnek, andragógiának, kulturális mediációnak stb. becézik.) Mivel katonai szolgálatra a sorozásnál nem tartottak alkalmasnak, előfelvettként egy évre „a kultúrába” mentem dolgozni: egy nagy könyvraktárba fizikai munkára, majd egy könyvtárba segédraktárosként. Nem bántam meg.

A munkás év során, amíg az egyetemre váraкоztam, megszüntették a népművelés alapszakot, s másikat kellett választanom helyette. Ez lett a *könyvtár szak*, mondván, ez áll a legközelebb az irodalomhoz és a népműveléshez, s hogy – mondta bátyám barátja – „könyvtárosra minden rendszerben szükség van”. (A mondat súlyát persze ott és akkor, 1963-ban aligha értettem meg s mértem fel.) Elvégeztem: a magyar szakot teljes szívvel, a könyvtár szakot félgőzzel, de sikeresen; már harmadéves koromban elkezdtem publikálni egy szakfolyóiratban (Irodalomtörténeti Közlemények) és kortársi irodalomkritikát művelni a Népszabadságban, majd másutt is. Nem akarom szerénykedve elhallgatni: aranygyűrűs doktorrá avattak, majd kandidátus lettem.

Az egyetem utolsó éveinek (1968–1970) politikai balhéi nyomán (bár aligha voltam radikális diákvezető, még kevésbé hős, inkább csak amolyan „centrista”) nem kaptam meg a beígért tanársegédi állást. Ezt sem bántam meg. Több hónapos munkahelykeresés után gyakornokként sikerült bekerülnöm a nagy híró Irodalomtudományi Intézetbe (a tekintélyes Eötvös József Collegium épületébe és könyvtárába), s emellett külsős szerkesztő-riporter lettem a Magyar Rádióban. Realizálódott az a kettősség, amivel a pályaválasztási tanácsadó jellemzett, s ez alkatilag és anyagilag is szerencsés pályakezdést eredményezett; tudtam támogatni szüleimet is. Az elkövetkező évtizedeimet ez a kettősség jellemezte és jellemzi: kutatni, értelmezni, publikálni; illetve kultúrát, értékeket népszerűsíteni, részt venni

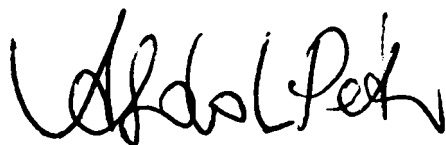
a művelődési közéletben. Persze a két életforma és habitus nemegyszer konfliktusba került bennem, ami alaposan meg is viselt, de nagyjából mégis sikerült megtartanom ezt a párhuzamosságot. Irodalomtörténeti ténykedésem a közéleti szerepvállalás alatt is folyamatos maradt (hogyan milyen színvonalon, azt persze nem én vagyok hivatott eldönteni); most jelent meg a 25. könyvem *Nemzeti értékviták és kultúrafelfogások 1847–2014* címmel (Napvilág Kiadó). Eleinte a magyar barokk foglalkoztatott, majd egyre inkább a XX. század, azon belül is a tágan értett baloldali törekvések, József Attila, Fejtő Ferenc, Kunfi Zsigmond, Illyés Gyula, Lukács György és mások. Részt veszek *József Attila 1930 és 1937 közötti prózai írásai szövegkritikai kiadásának* kollektív munkájában. A költő híres-hírhedt tanulmányával, *A szocializmus bölcseletével* foglalkozó publikációm az *Eszmélet* 105. számának mellékleteként látott napvilágot.

Kutatói hivatásom mellé – kultúra-közvetítési „ambícióimnak” megfelelően – jól jött a szerkesztés (a *Látóhatár*, majd a *Társadalmi Szemle* c. folyóirat), a rádiózás (a riporterkedéstől a kulturális elnökhelyettesi feladatkörig), a könyvtárosság (az MTA Lukács Archívumában), az „egypárt” kulturális osztályán végzett politikai (de nem politikusi) munka, majd a rendszerváltás után a tanítás a Pécsi Tudományegyetemen. Elsősorban művelődéstörténetet, sajtó- és médiismereteket, valamint kortárs kulturális tantárgyakat oktattam s oktatok; megindítottam és tíz éven át igazgatóként irányítottam az egyetemi szintű pécsi könyvtárosképzést. 2013-ban professor emeritusként mentem nyugdíjba, de kéthetente most is vizsgálórok kurzusokat, órákat tartani.

A kutatás, az egyetemi tanítás, a fiatalok között élés és a rádiózás igen sok örömmel járt, de nem bántam meg az MSZMP Központi Bizottságában eltöltött évtizedet sem. Ami ez utóbbit illeti: van, aki a rendszerváltás óta az effélét letagadja, köpönyeget forgat és gerincet vált, de legalábbis egész életében kompenzál és „tisztálkodik”. Nem tartozom közéjük. A „fehér ház” roppant hasznos „iskola” volt, rengeteg emberi és szociális tapasztalatot szereztem. Természetesen ma sok mindent másképp gondolok, van mit utólag megbánnom, akár szégyellnem, de számos dolgot önérzetesen vállalom. Miközben érdekelt, s napjainkban is izgat a politika (de ez nálam nem hivatás, még kevésbé szerelem!), számos vezető politikusi állásajánlatot hátrítottam el, s 33 éve egy békásmegyeri lakótelepi lakásban élünk családommal. Sok tépelődéssel, önkorrekcióval együtt, de megmaradtam baloldalinak, ami nálam nemcsak kutatási téma, hanem emancipációs világnézet, attitűd és moralitás is.

A feleségem is „emberekkel foglalkozik”: pszichológus. Az egyik lányom tanítónő, a másik gyermekpszichológus; ez idáig négy unokám van tőlük. Sok gonddal, típródással, időleges válsaggal, de mára nagyjából „békében vagyok önmagammal”. Jólesik, hogy újra sűrűbben „Agesz”-oznak (még az Áldás utcai általánosból jött át ez a becenév), az egyetemen pedig „hátizsákos prof”-nak neveznek, mert 23 éve hátizsákkal vonatozom Pécsre és vissza.

Így mindkét kezem szabad.

Wellmann György

színművész (Nagyvárad, Románia, 1946. április 15.)

A Pece-parti Párizs Pece-parton is túli Ósi külvárosában láttam meg a napvilágot. Ez a külváros meghatározta egész életem és sorsom. Itt éltem át többek között első nagy bukásomat is: az iskola záróünnepségén nekem kellett táncolnom egy kis asztalon (!), 7 évesen, 40-es gumicsizmában, bő gatyában, a kalapot a fülem tartotta... – a második lépésnél már a földön voltam.

Kilencéves koromban beköltöztünk a belvárosba, beírtak a legerősebb iskolába. Itt már akkora sikerem volt, hogy ismételnem kellett az ötödik osztályt. A sikerre való tekintettel otthon taps helyett kiadós verést kaptam.

Átírtak egy gyengébb iskolába, ahol Szegedi László osztályfőnököm átpozított az elemi iskolán, sőt még a középiskolába is bepofozott. Áldja meg érte az Isten mind a két hatalmas tenyerét!

A középiskolában Szép Éva magyartanárnő volt az osztályfőnökünk. Megtáncolt minket viselkedni. A kötelező színházlátogatások előtt beszélt az íróról, a korról, műveiről. Másnap kikérdezett az előadásról, és még osztályzatot is adott rá irodalomból.

Sajnos ilyen tanárok már nem léteznek – pedig néha jól jönne egy pofon, egy simogatás, egy jó szó. Minden a maga helyén és idejében.

Az iskolai rendezvényeken a szóvivő és a főszereplő, sőt a szervező is én voltam, számomra egyértelmű volt, hogy csak színész lehetek.

Első felvételem saját hibámból nem sikerült – addig tanultam éjszaka, míg nem reggel elaludtam az írásbelit.

Jött a katonaság. Csak az vigasztalt, hogy ott nem lehet ismétlőre bukni...

Második nekifutásra besétáltam a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István Színművészeti Főiskolára, 1971-ben végeztem. Itt már értelme volt a tanulásnak. Életem legszebb négy éve volt.

Haza, Nagyváradra kerültem végzett színészként. Idősebb kollégáim azzal cukkoltak, hogy ha így folytatom, 10 év múlva színész lehet belőlem. Persze azért nagyon sok szeretetet kaptam. Halasi Gyula, Szabó Lajos, Gábor József és még sokan mások – tőlük tanultam a művészi alázatot, az íratlan szabályokat.

Játszottam kis és nagy szerepeket is. Maradandó emlék számomra az Arany és Petőfi levelezéséből készült *Mécsfény*, amelyet örök barátommal, Hajdú Gézával játszottunk Szabó József rendezésében. Ugyancsak ő rendezte a *Reménységnek és tulajának* című József Attila-monodrámát, amelyet kétévi munkával állítottam össze.

Elegem lett a diktatúrából, a Securitatéból, hogy én a saját szülőföldemen „bozgor” – hazátlan – megalázott legyek, és ez jusson a fiamnak is.

1982-ben névházassággal Magyarországra jöttem, és a debreceni Csokonai Színházhoz kerültem. Itt a néhai Magi István azt tanácsolta: „Igyekezz elfelejteni, ami eddig történt veled, ne siránkozz, mert az senkit sem érdekel. Dolgozz,

de a múltadat ne tagadd meg soha!" Igaza volt! Nem volt nehéz beilleszkedni a társulatba, sokukat ismertem, hiszen átjártak Váradra.

1985-ben az épp aktuális feleségem Grazba kapott szerződést, az Operába. Fél évig én is ott voltam (nem az Operában!). Hogy közel legyek hozzá, én Zalaegerszegre szerződtem. Gondoltam, egy rövid időre. Azóta itt vagyok. Feleségem szerette volna, ha én is kint maradok, de József Attila szavaival: én „megleltem hazámat / a földet, ahol nevemet / hibátlanul írják fölében, / ha eltemet, ki eltemet”.

Csehov: Cseresznyés kert
(Fírsz szerepében, rend.: Sztarenki Pál)

Az évadnyitón Ruszt József úgy mutatott be a társulatnak, mint Grazból ideszereződött színészt. 1985-ben! Hát, mit mondjak?! Azt a csöndet! Nem néztek rám valami jó szemmel, sőt mindenki hülyének tartott. Nehezen sikerült elfogadtatnom magam. Nem értették meg, hogy én itt szabadnak érzem magam, magyarul beszélhetek, és nem szólnak meg érte! Mihez képest vagy te szabad? – kérdezték. Hát igen, a szabadság is viszonylagos...

Sokszor hallottam, hogy a hátam mögött lerománoztak. Egyik váradi barátom mondta erre: ugye, mennyivel másabb, ha magyar rúg beléd, és nem egy román? Másabb, igaz, csak jobban fáj...

Szerencsére azóta már mindenki Gyuri bácsija vagyok. A városban előre köszönnek, megsüvegelnek, nevemen szólítanak. Rengeteg díjat kaptam. Legjobb talán az Aase-díjnak örültem, mert ezt a szakma adta. Prima Primissima díjat kaptam a megyétől, és itt a legnagyobb elismerés, a közönségdíj.

Kedvenc szerepem a kiszolgáltatót KISEMBER. Rengeteg van belőle, csak észre kell venni őket. Nemcsak nézni, látni is kell. Lehetnek mocskosak, iszákosok, hajléktalanok, de a színpadon általunk megtisztulnak, megszépül a lelkük. Ismét NAGY EMBERRÉ válnak.

Röpke 45 év alatt eljátszottam több száz szerepet. Ebbe belefért bukás is, siker is. Mindkettőt el tudtam viselni. Nem könnyű, de nem lehetetlen.

Továbbá elfogyasztottam vagy 12-13 igazgatót, és vagy 30-40 rendezőt keserítettem.

Kiderült számomra, hogy azok a rendezők, akiktől félttem (Ruszt, Alföldi, Csi-szár), mind a legfelkészültebb emberek, akik megkönnyítik a színész munkáját.

Legkedvesebb igazgatóm Halasi Imre volt. Szerette a színházat és a színészeit. Soha olyan családias légkör nem volt, mint az ő idején. Ezért is nevezték a színházunkat annak idején a „béke szigetének”.

Amíg hagynak, maradok és dolgozom. 70 évesen is.

„Nincs másik idő, mely befogadna,

másik ország, mely nevet adna:

ideköt

idegszálaival a szél,

pamutszála ideötvöz.”

(Csóri Sándor: *Idegszálaival a szél*)

Weirdman Gorgy

Kádár Tibor

képzőművész, tanár (Kolozsvár, Románia, 1946. április 23.)

Magántörténelem.

1946–1960. Kolozsvár, elemi iskola a Kós Károly építette Kakasos templom melletti Auguszteumban. Jellemzője a szigorú tanulás az iskolában és a végtelen szabadság az utcán, a gyümölcsös-kertekben, foci a stadion kispályáján, nyáron strand, télen koripálya, Szamos-parti csavargások, mindegy csodálatos városrészben. (Kolozsvár 80%-ban magyar anyanyelvű) Az iskolában kötelező a színház- és operabérlés. Apám vasárnaponként fest, van kis palettám, ecsetem és kartonom. 1960-ban felvételizek és bekerülök a Képzőművészeti Gimnáziumba, magyar osztályba. Iskolakezdetkor, szeptemberben megtudom, hogy a magyar tagozat megszűnt. Nehéz, de megtanulok románul. Nyereség, hogy minden nyáron egy hónap szakmai gyakorlat van Nagybányán. 1965-ben bekerülök a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola festészeti szakára. Ekkor már Kolozsvár utcáin mind több a román szó. A főiskolán már letűnően a szocreál oktatás. Sajnos a tanárom nagyon gyenge festő és pedagógus. Egymástól tanulunk, na meg a főiskola jól felszerelt könyvtárából. Felfedezem Kalotaszegget, ahonnan az őseim származnak. Szerencsém van, mert Kallós Zoltán egyengeti utamat.

Tanúskodás. A hivatal mindent elkövet, hogy a kolozsvári kulturális életet ellehetetlenítse. Ennek ellené-

re Kolozsvár marad a magyar kultúra központja. A szerkesztőségekben (Igazság, Utunk, Korunk, Nap-sugár, Nők Lapja) az erdélyi irodalom nagyjai dolgoznak, felnő az ú. Forrás-nemzedék. Közülük sokan nemrég szabadultak a politikai fogságból (Bodor Ádám, Páskándi Géza, Polocsa Zsiga). A Kriterion Könyvkiadó ont-

ja a jobbnál jobb könyveket. A magyar színház és opera telt házzal működik, a filharmónia világsztárokat szerepeltet. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy ebben a pezsgő kulturális életben részt vehettem, vállallhattam. Ez a helyzet nem tartott sokáig. 1971-ben elkezdődött a sötét és vad terror. 1971-től 87-ig folyamatosan tanítok, négy év ingázás Marosújvárra, utána Kolozsvárra, a Képzőművészeti Gimnáziumba. Párhuzamosan festek, illusztrálok, bedolgozom a bábszínházba, színházba, járom Kalotaszegget. Kolozsvár utcáin alig hallani magyar szót. Kalotaszegen érdeklődésem középpontja ennek az emberi tájegységnek a legkevésbé „festői” mondanivalója, inkább táj-ember-építészet harmóniája, hétköznapi valósága; másik fontos érdeklődési terület számomra közös szellemünk hajója: Közép-Európa.

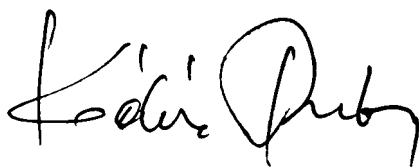
Erdélyben tanúja voltam egy modern kori bevándorlásnak, mikor is Moldvából, Havasalföldről és Olténiából millió ember kelt útra (útra keltve), és elárasztotta Erdély legszebb

és legpatinásabb városait, elfoglalta kulcspozícióit, meghamisították a történelmet – mindezt a nagy „demokratikus” Nyugat asszisztálásával.

Vallomás. 1989-ben „kivándorolok” Magyarországra. Megnyílnak a határok, és közvetlenül megismerkedem a nyugati kultúrával és képzőművészettel. Rendszeresen kiállítok Hollandiában, Németországban, ritkábban Dániában, Angliában. Sikerül nagyon hamar kiábrándulnom a látottakból. Ezekben az években még dül a posztmodern, káros és kóros hatása érezhető mind Erdélyben, mind Magyarországon. Ez a fajta „teszkósított” művészet uralja Európa majd összes galériáját. Maradandót alkotni a semmiből szerencsére lehetetlen. Egy „magasabb rend”, egy „végső lényeg” létrehozása a posztmodern üres frázisa. Célja a zavarkeltés, az emberiséget szolgáló művészet he-

lyett egy művészetet szolgáló emberiség létrehozása. Az értelem tagadása, a hagyományos értékek teljes lerombolása. Szerencsére mind többen és többen ismerik fel a posztmodern filozófia veszélyeit és foglalnak állást ez ügyben.

A kilencvenes évek vége felé Veszprémben megalakul a Figuratív Képzőművészeti Társaság. Tagjai vallják, hogy a figuratív művészet soha nem szűnt meg létezni a történelem során. Közös mind a hat művész alkotásaiban az „eszményítő realizmus”, ami az erkölcsi emberre hat, arra az emberre, aki eldöntheti, hogy mi is a valóság. Egyszóval van még remény a vizuális művészet reneszánszára.

Földessy Margit

színművész (Budapest, 1946. április 25.)

Ha anyagom nincs is...

Nem szeretek magamról beszélni.

Művészcsaládból jöttem, a gyerekszobám a színház volt, nagypapám, Komlós Vilmos az ott-

Várday Zoltánnal (1974. szeptember,
Szkonai Színház, Debrecen
Forrás: [origo])

honunkat csak „cirkuszkocsinak” hívta. Színes, bohém, boldog családom volt. Csodálatos emberekkel körülvéve!

Felnőve az én utam se lehetett más, mint a színház

A játék az életem, amit a színpadon, a rendezésben, a tanításban is csodának tartok!

Továbbadni a kultúra szeretetét, üzenetet küldeni az embereknek a legfontosabb dolog számomra!

Földessy
László

Zeley László

újságíró (Orosháza, 1946. április 25.)

A Mlinarics-klinikán születtem meg. Édesapám, Zeley László a közeli Csorvás állomásfőnöke volt, aki szénnel és tűzfával fizetett Mlinarics Józsefnek. Édesanyám, Ziegler Márta a cukorrépa átvételénél segített a sarkadi cukorgyár számára. Az általános iskola első osztályát még Csorváson jártam ki, de a Rákosi-rendszer apámat (apja református pap volt) kirúgta az állásából. A család, húgommal, Mártával Orosházára költözött, a családi házba, az Iglói u. 6. szám alá.

Az általános iskolát és a gimnáziumot Orosházán végeztem. A Táncsics Mihály Gimnáziumból az ELTE bölcsészkarának magyar–filozófia

szakjára jelentkeztem, s mivel az akkor maximális 20 pontot értem el, fölvettek. A sikeres felvételi után odajött Tóth Gábor, az Eötvös-kollégium igazgatója. Félórás beszélgetés után közölte, hogy felvettek az Eötvös-kollégiumba is. 1969-ben végeztem, még a nyáron a Magyar Rádió műsorszerkesztőségéhez kerültem. A két kikötést – doktorátus és orosz nyelvvizsga – hamar teljesítettem: doktorrá '71. április 24-én avattak, '73. június 29-én orosz nyelvvizsgát tettem. Az orosznak vettem a legnagyobb hasznát, hisz évente a Moszkvai Rádió műsor-igazgatónövéhez, Poljakova Galina Nyikolajevnához repültem, előkészítendő a Szovjet Kultúra Napjait. Galina – részben az Opera kölni és szappan miatt – olyannyira megkedvelt, hogy 1982–83-ban hosszabb tartózkodásra invitált, s kivitt a Moszkva környéki dácsájukba. Galina a dácsájában férjével, Pjotr Nyikolajevvel élt. Pjotr olyan KGB-ügynök volt, aki a szomszéd dácsákban lakó ún. Arzamasz-16 csoport – Julij Harilton, Jevgenyij Velihov, Kurcsatov, a Szaharov házaspár és a Zeldovics család – biztonságára vigyázott. Ők készítették 1949-ben és '52-ben a szovjet atom- és H-bombát. Pjotr ideája a cambridge-i ötök voltak, így '83-ban kivittem neki Radó Sándor *Dóra jelenti* című könyvét. Galina '83-ban kivitte magyarul perfekt lektorát, aki felolvasta oroszul Pjotrnak,

hogy Radó mekkora különbséget látott a svájci és a budapesti lét között. Erre engedett testközelbe az Arzamasz-16 tagjaihoz. Szerencsémre Márton Anna, az ismeretterjesztő szerkesztőség vezetője ideadta Teller Ede *Hirosima hagyatéka* c. könyvét, melyet a váci fegyházban Göncz Árpád fordított le.

1987-ben meghívott Amerikába az Amerikai Tájékoztatási Hivatal. Az előzetes programmegbeszélésen ragaszkodtam Teller Edéhez, amit nem mertek megígérni, mivel Teller addig még nem fogadott a „kommunista blokkból jött” újságírókat. Az Amerika Hangja magyar osztálya segített, főleg Návai Anikó, akivel disszidálása előtt a Magyar Rádióban együtt dolgoztunk. Végül az ő jóvoltukból megkaptam az 1987. szept. 12-i dátumot. Ekkor készült az első Teller-interjú, amelyet csonkítás nélkül voltam köteles leadni. Utam előtt Grósz Károly behívatott a Pártközpontba, s Gorbacsov kérését tolmácsolta: ha eljutok Tellerhez, vegyem rá, hogy fehér házi fogadásán ne fogjanak kezét, majd Teller sértődötten vonuljon el vacsorázni. Teller csak azt kérdezte: „László, jó nektek Gorbacsov?” Igenlő válaszomra belement a színjátékba. Grószt megkérdeztem, hogy mi lesz a viszonzás Gorbacsovtól? Ő azt felelte, ha sikerül, Gorbacsov hatalma megerősödik a hadsereg előtt, így, míg hatalmon van, a tehetetlenségéről híres adminisztrációt megbízza Teller 1993-as moszkvai meghívásával.

'93-ban én készítettem föl az útra. Sikerült találkoznia az Arzamasz-16 tagjaival, akikkel való megegyezése miatt elkerülte a világ a harmadik világháborút. 1993. aug. 14-én Moszkvából Budapestre jött a Malév 101-es járatával, hogy részt vegyen a Csóri Sándor szervezte Magyarok Világtalálkozásán. Élménybeszámolóját '93. aug. 16-án vettem magnóra.

1992-ben meghívást kaptam, egyetlen magyarként, a Teller Ede tiszteletére rendezett díszebédre a Waldorf Astoria Hotelbe, New Yorkban. Ez bizonyára két közös könyvünknek volt köszönhető. A díszebéd védnökei voltak: Jimmy Carter, Gerald Ford, Richard Nixon, Ronald Reagan. Előttük követelte Teller a Marschall-segélyt a magyaroknak. Beszédében Neumann János, Wigner Jenő, Szilárd Leó, Kármán Tódor és saját érdemeire hivatkozott a második világháborús győzelemben. A szépen kamatozó összeg kifizetését, melyet a Nobel-díjas közgazdász, Milton Friedman a díszebéd alatt olyannak becsült, hogy hazánk egy ugrással beérheti általa az osztrák életszínvonalat, az Orbán-kormány magatartása okán letiltották, velem viszont Friedman vagy 40 aláírást készíttetett Teller kérésére, amely szükséges a pénz majdani fölvételéhez. Egykor biztosan jól jön, ha megérem.

Teller érvelését a Marschall-segélyért a tapsvihar elnyomta. Így megbeszél-tük, átmegy Washingtonba, ahol az Amerika Hangja – Kossuth „rádióhídon” interjú formában megismétli a beszéd lényegét. 1996. okt. 19-én járt utoljára nálunk. Végighallgatta a kazettán lévő interjút, s hosszúnak találta, mire bementünk a Magyar Rádióba, s a 12-es Stúdióban újravettük. Ez jelent meg az Evangélikus Élet 2014. aug. 24–31-es kettős számában.

1996. októberében én vittem ki Tellert Ferihegyre. Búcsúzóul megadta elérhetősége telefonszámát és faxszámát. Így 2003. szept. 8-i haláláig kapcsolatban maradtunk.

Zuley László

Fábián Márta

cimbalomművész (Budapest, 1946. április 27.)

Nem volt vidám gyerekkorom. Magányos voltam. Szüleimre nagy feladatot rótt a háború utáni évek munkahely-, lakóhelykeresése, egzisztenciateremtés, gyerekvállalás, a családi élet alakulása. Solt, Baja, Kecskemét után 1950-ben költöztünk Pestre, pontosabban Zuglóba. Addigra megéltük azt a traumát, hogy teljesen megsüketültem, épphogy elkezdtem beszélni. Szomorú látvány lehettem, ahogy szájról olvasva tudtam csak kommunikálni. Le is mondtak a hallásomról az orvosok, de csoda történt... – két héttel a mandulaműtétem után egy távoli templom harangjára lettem figyelmes, lassan visszanyertem a hallásom. Ez négyéves koromban történt, Kecskeméten; apu szabadságot vett ki, hogy minél több időt tölthessen velem, míg lábadozom, és mire jobban lettem, már majdnem tudtam olvasni. Emlékszem, mentünk az utcán, és betűztem a boltok feliratát, cégtábláját. Akkoriban nagyon nem gondoltuk, hogy muzsikus leszek...

1952-ben megszületett a húgom. Röviddel utána nagypapa meghalt, és nagymama hozzánk költözött. Így lett teljes a család: ő várt minket haza, ha kellett, tanult velünk, ha kel-

lett, kottát másolt, főzött, vigyázott ránk, felügyelte a gyakorlásunkat... Énektanár nénim már korábban szólt szüleimnek, hogy jó hangom van, muzikális vagyok, érdemes lenne zenét tanulnom, hangszeret választani. Nagymamával egy cimbalom is került hozzánk, mivel ő fiatal korában tanulta néhány éven át. Így cimbalmot kezdtem tanulni, mivel ahhoz szegények voltunk, hogy más hangszeret vegyünk. Tízéves koromban felvettek a Rádió Gyermekkórusába. Már a felső tagozat alatt nagyon sokat kellett teljesítenem...

Zuglóból jártam a Röck Szilárd utcába általánosba, ahol nekünk rövidebb volt a tanítás, hogy több időnk maradjon a zenére: szolfézsra, hangszerstanulásra, kóruspróbákra... A Rádióban, a Bródy Sándor utcában „nőtünk fel”, csodálatos zenei képzésben részesültünk: fiatal zeneszerzők, Szokolay, Durkó, Papp Lajos voltak a szolfézs- és zongoratanárain, koncertjeinkre maga Kodály is járt. Botka Vali néni, Csányi Laci bácsi fantasztikus muzsikusok, pedagógusok voltak, mintha a gyerekeik lettünk volna... – és persze a cimbalomtanulás, a gyakorlás; közben nyolcadikban félévtől a Konzervatórium, ahol fél év alatt elvégeztem az elsőt. A gyerekkórus első külföldi útján a koncert egyetlen hangszeres szólistája voltam a Pozsonyi Rádióban. Ki mit tud?-oztam is: máig sem tudom, ki nevezett be, de eljutottam a döntőig. Különdíjas lettem, ótátrafüredi utazást kaptam jutalmul, és nagy ismertséget kb. háromnegyed év alatt, mivel akkoriban a selejtező, elődöntő, középöntő és döntő mind tv-nyilvánosság előtt zaj-

lott... (Akkoriban egy csatorna volt.) Visszagondolva, azt a hibát elkövettem, hogy az igazán „ütős” műsorszámomat az első, második fordulóban játszottam el, és nem maradt mivel fokozni... Lényeg, hogy nagyon jó zenei alapokkal, tanácstalanul álltam az érettségi után, mert a felsőfokú cimbalomoktatás Rácz Aladár halálával megszűnt. Mehettem volna cimbalmozni az Állami Népi Együttesbe, de családom nagyon fontosnak tartotta, hogy diplomát szerezzek. Őszre kiderült, hogy mégis mehetek a főiskolára cimbalom szakra, és utána visszavár az ÁNE is – de közben bekerültem az amatőr néptáncmozgalomba. Csodálatos idők voltak, nagyszerű koreográfiák születtek, remek zenékre: boldogan jártam együttesről együttesre, és viccesen hangzik... de egy-egy néptáncfesztiválon, versenyen (egyik évben Szolnokon, másik évben Zalaegerszezen) szinte saját magam ellen versenyeztem, mert előfordult, hogy mind a négy-öt „vezető” együttesben játszottam (Bihari, Bartók, Vasas, Nemzetiségi, a Pécsi Mecsek Táncegyüttes). Jártuk az országot, a világot, és boldogok voltunk, hogy csinálhatjuk, közönségünk van, szeretjük, szeretik, amit csinálunk.

Végül, elvégezve a főiskolát, friss diplomával, a Budapest Táncegyütteshez szerződtem. Molnár István volt az együttes vezetője, aki olyan volt a táncban, mint Bartók és Kodály a zenében. Tudtam, hogy ott nagyon izgalmas zenéket játszhatok, megismerve közben Jónás Mátyást, Vavrinecz Bélát, tudtam, hogy fejlődhetek, tanulhatok, és nagyon megbecsültek. Borzasztóan izgatott minden új kihívás a cimbalommal, mindent el akartam játszani, hol a filmgyárban, hol a rádióban, hol a lemezgyárban játszottam, vagy a saját együttesem-

ben, a Budapestben, ahol bizony évi 120-180 előadásunk volt itthon és külföldön. Folklórműsört játszottunk, főleg külföldieknek, nyáron a Balaton mellett is, ezenkívül csodálatos turnéink voltak: a legemlékezetesebbek Spanyolországban, Franciaországban, Peruban, Chilében, Kazahsztánban (ott az első magyar kulturális delegáció voltunk), Kárpátalján, Bulgáriában, Ausztriában. Volt olyan is, amikor „megmentettem” az Állami Népi Együttes 3 hetes londoni turnéját a Royal Festival Hallban, mert egyik cimbalmosukat katonának vették, a másik beteg lett, ezért a Budapest Együttes „kölcsonadott”.

Ezek az utak akkor voltak, mikor mások szinte egyáltalán nem utazhattak.

Nagyon szerettem a kamarazenét is, játszottunk duóban két cimbalommal Szakály Ágnessel, fuvolával, gitárral, csellóval, régizenét, klasszikusokat, és hamar eljött az idő, hogy nekem, nekünk komponáltak a szerzők... Fesztiválokra küldtek, a külföldi magyar intézetekben koncerteztünk, játszottunk a sevillai világkiállításon. A Budapest Táncegyüttestől úgy tudtam eljönni, hogy Berlinbe kerültem, a Komische Operhez, ahol Walter Felsenstein megrendezte Kodály *Háry Jánosát*, így cimbalmosra volt szükségem. Zenei intendánsuk hallott a Budapesti Kamaraegyüttes koncertjén, Berlinben, és leszerződtek. Közben készültek a *Cimbalom Recital* c. lemezem felvételei a Hungarotonnál.

Megalakult a Budapesti Kamaraegyüttes Mihály András vezetésével, akikkel az első koncertektől két évtizeden át az utolsóig, ha cimbalom szerepelt a műsorban, én játszottam, illetve szóló- vagy kamaradarabokkal színesítettem az együttes itthoni és külföldi fellépéseit.

Személyes kapcsolatba kerültem a zeneszerzőkkel, akik örömmel komponáltak cimbalomra, megszerették a hangszert. Ránki György, Szokolay Sándor, Láng István, Kocsár Miklós, Sály László, Petrovics Emil, Soproni József, Vajda János szinte „házi szerzőim” lettek, több lemezemen játszottam darabjaikat. Kurtág Györggyel és Eötvös Péterrel több évtizedes munkakapcsolatba kerültem.

Ez az első lemez, a *Cimbalom Recital* azért volt nagy kaland, mert a lemezstúdióban születtek meg a darabok, és később kerültek koncerttermi előadásra, bemutatóra. Sok szempontból volt kivételes a lemez: originál cimbalomdarabok szerepeltek rajta a szólótól a kamaraegyüttesig, Kurtágtól Sztravinszkijig. Úgy is keresték mint Kurtág-lemezt, mert három darabját játszottam el ezen a lemezen. A Pilinszky-versek ihlette *Szálkák* erre a lemezre született, a zeneakadémiai bemutatóra Pilinszky Jánostól hét verset kaptam, melyet a *Végkifejlet* c. kötetébe kézzel írt, nekem ajánlva (éppen nem lehetett kapni a *Szálkák* című kötetét), ezek a versei később jelentek meg nyomtatásban. Nálunk akkor éppen nem volt „hanglemezgyártás”, végül Franciaországban préselték a lemezt, és röviddel megjelenése után elnyerte a Francia Lemezakadémia nagydíját. A díjat Bors Jenő, a Hungaroton igazgatója vette át; azon az estén én Szokolay Sándor szerzői estjén játszottam a Berliini Magyar Intézetben. Ottani szereplőtársaim ünnepelték párizsi sikeremet. Azt csak zárójelben, hogy ez két évvel a lemezfelvételek befejezése után történt. Közben az Országos Filharmónia szólistája lettem, ott húsz évig voltam szerződésben. Akkor még létezett az Interkoncert, velük is, nekik is dolgoztam. Ha cimbalmost

kerestek, ideszóltak, és örültem, hogy mehetek; ha nekem szóltak külföldről, hogy vállalok-e valamit, az utaztatást akkor is ők szervezték meg. Az országok közti határok, a különféle útlevelék, a munkavállalási engedélyek, vízumok, cimbalomszállítási papírok – nem volt egyszerű. Játszottam duóban, trióban, kamaraegyüttesekkel, szimfonikus zenekarokkal közreműködőként, szólistaként; jártam az országot, a világot. Fantasztikus muzikusokkal dolgoztam, akkor még voltak nagy egyéniségek. Dorátival játszottam Amerikában: Detroitban, Washingtonban; majd a Maggio Firenzén. Később Abbadóval, Askenázival, Leinsdorffal, Imballal, Boulezvel, Ferencsikkel, Lehellel, Holligerrel, Vásáryval, Naganóval, Oberfrankkal, J. P. Sarastéval, N. Jervivel, Kocsissal, Bourgossal... – és még folytathatnám a sort.

1979-ben Liszt-díjat kaptam, amelyet a harmadik átadási időpontban tudtam átvenni a Művelődési Minisztériumban Tóth Dezsőtől, az akkori miniszterhelyettestől. Sokat játszottam akkoriban, a Liszt-díj átadásakor éppen a bécsi Collegium Hungaricumban.

Érdemes művész is lettem, a Szerzői Jogvédő Hivatal több alkalommal részesített nívódíjban, és a Magyar Rádió is elismert nívódíjával.

A rendszerváltás után „elmúltak”, átformálódtak az addig engem is foglalkoztató intézmények. Szerencsémre 1986-tól sokat dolgoztam a frankfurti Ensemble Modernnel, több országba sikerült több intézménynek, személynek cimbalmot venni, így kicsit egyszerűbb lett az életem, mert ezeket használhattam, kölcsönkaptam akkor is, ha más városban, zenekarnál, rádiónál szerepeltem, tehát nem kellett már annyiszor cimbalmot szállítani.

Az Ensemble-nél nagyon szervezett volt az élet, egy műsort, ha valami „repertoire”-ra került, eljátszottuk Frankfurtban az Alte Operban, Berlinben a Filharmoniaiban, Bécsben a Konzerthausban. Frankfurtba 2004-ig jártam; éppen 50 éve cimbalmoztam, kezdett megfogalmazódni bennem, hogy ez az a pont, ahol szépen, mindent összegezve fejezhetném be. Azon a nyáron Kurtág *Jelenetek egy regényből* című darabját adtuk elő a Rajna menti fesztiválon, ősszel pedig a Hessische Rundfunk Orchester 75 éves születésnapján az Alte Operban három este adtuk elő Eötvös *Atlantis*-ét zajos sikerrel. Ebben a két műben életem munkája összegeződött, és még sikerült a magam szintjén játszani, de már nagyon nagy erőfeszítembe került.

Csodálatos pályám volt, fantasztikus muzsikusokkal, karmesterekkel dolgoztam, azt csinálhattam, amit szerettem.

Rácz Aladárné egyik zeneakadémiai koncertem után úgy gratulált, hogy bár egész mást csinálok, mint Aladár, de a cimbalom útjának ez a folytatása. Azt sajnáltam, hogy a „rapszodikus” munkatempóm mellett nem taníthattam, de annak örülök, hogy néhány külföldi muzsikusnak át tudtam adni a cimbalomrepertoárral kapcsolatos tapasztalataimat. Mindig azt tartottam szem előtt, hogy minél többen írjanak cimbalomra, mert akkor él egy hangszer, ha irodalma van. Volt idő, mikor nagyon nem fogadták

el az átiratokat, pedig szép barokk programokat is játszottunk; nagy teli-találatunk volt Bach *Goldberg-variációi*, volt kritikus, aki úgy értékelte, hogy ha Bach ezt hallotta volna, cimbalomra írja... Bach *Francia szvitjei* is nagyon szépen szóltak két cimbalmon, lemezt is készítettünk belőlük.

Nagyon sok helyen fordultam meg a világban Mexikótól Japánig, Izlandtól Izraelig, Európa szinte minden országában, különböző kamarafelállásokban, szimfonikus zenekarok, kamarazenekarok kíséretjeként, szólistájaként. Egyik nagy élményem volt Eötvös Péter *Psychokosmos*-ának bemutatója a Stuttgarter Rádió Zenekarával, a szerző vezényletével; a koncert első száma volt, de el kellett rögtön játszanunk még egyszer, akkora volt a siker. Több éven keresztül turnéztunk vele Európa rangos koncerttermeiben; közben megszületett az *Atlantis* is, abból is sok előadás lett. Nehéz volt abbahagyni, mert imádtam muzsikálni – de tudom, hogy ezt így és akkor helyesen csináltam.

Most, hogy kicsit újra összegeztem pályámat a 70-hez közeledve, hogy életemről írtam, szinte hihetetlen, hogy ennyi mindenre voltam képes, de szerencsére saját munkám eredményét is érzem abban, hogy a cimbalom azóta is reneszánszát éli szinte minden műfajban.

Fabrizio Gál

Almásy Aladár

grafikus- és festőművész (Debrecen, 1946. április 28.)

Tanulmányok:

1969–1973: Magyar Képzőművészeti Főiskola
 1973–1976: Mesterképző a Magyar Képző-
 művészeti Főiskolán, mesterei: Barcsai
 Jenő, Bernáth Aurél, Ék Sándor, Rozanits
 Tibor, Raszler Károly

Díjak:

1976: Kondor Béla-díj
 1977: XXIV. Vásárhelyi Őszi Tárlat Nívódíja,
 Hódmezővásárhely
 1978: Derkovits-ösztöndíj
 1980: Derkovits-emlékérem
 1985: Miskolci Grafikai Biennálé nagydíja
 1986: Vásárhelyi Őszi Tárlat, Csongrád me-
 gye díja
 1987: Munkácsi Mihály-díj
 1992: Hódmezővásárhelyi Őszi Tárlat, Városi Önkormányzat díja
 1993: MAOE-díj
 1994: Hódmezővásárhelyi Servio Bt. díja
 1997: Koller-díj
 1998: Arte des Art ösztöndíj, Párizs
 1999: Nemzeti Kulturális Alap díja
 2004: XXII. Országos Grafikai Biennálé, Rékassy-díj, Miskolc
 2004: Balassi Bálint-díj
 2005: Bocskai István-emlékérem, Hajdúböszörmény
 2012: MMA különdíja
 2015: MMA Nagydíja

25 egyéni kiállítása volt Magyarországon és külföldön. Budapesten és Nógrád-
 kövesden dolgozik.

„Látomásos és félabsztrakt látásmódja, mely felfokozott, pszichológiai-emo-
 cionális érzékenységből táplálkozik, a misztikus, spirituális élmények iránti
 affinitása egyfajta szuverén 'lélektani szimbolizmus' kialakulásához vezetett,
 mely 1988-tól mindinkább telítődik romantikus expresszív elemekkel és irodal-
 mi-történelmi allúziókkal.

1976–1984 között főleg grafikákat készít, a rézkarc mellett aquatinta, mez-
 zotinto technikával alkotja meg szuggesztív, szakadozott, tört formák szenved-
 és sugallta lapjait. A 80-as évek második felében újra fest, nyugtalan, égő
 színek jellemzik a historizmus és neobarokk által is érintett munkáit. Az utóbbi
 években, a litográfiában egyedülálló lavírozási technikát dolgozott ki, eddig
 ismeretlen összetételű emulziókkal (a Zarathustra-sorozat 45 lapja).

Caspar David Friedrich mellett Goya munkásságát is behatóan tanulmányozza, 1986–89 között Milton *Elveszett Paradicsom*ának inspirációjára készített 30 lapos sorozatot, 1996 óta dolgozik monumentális Nietzsche-sorozatán. A már címekben is igen fantáziagazdag műveket egyfajta szimultaneizmus jellemzi, több mozzanat rétegződik egymásra, a tér- és idősíkok egymásra kasírozása az adott pillanat időtlenségét, örökkévalóságát sugallja.” (Markója Csilla)

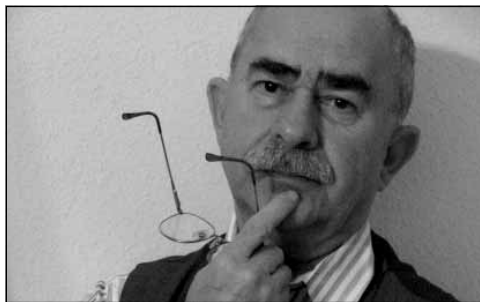
Ahogy műveimet nézem. Rajzaimon folyamatos lelki megvilágításban vannak jelen látszólagos és részletes felépítések, melyek mindig lelki indítéknak felelnek meg. Vannak szimbolikus látomások, ahogyan elfoglalják egymást magányos retesz nélkül. Beszélgetnek egymás között, ahol a beszéd mint lelki tömlő beszéd-buborékot lövell ki magából. Így értekeznek egymással huzamosabb ideig. Mozgásuk soha nem idegen egymástól.

Utóbbi műveimen feltehetően mélyen uralkodnak megkezdett cselekmények. Ezek lelki szimbolikus szerszámként jelennek meg és melegszenek fel egymás közt. A vonalak megvastagodása vagy elhalványodása fokozza a figurák belső individuumaát vagy a cselekmény felforrósodását. Az átélt arcok tekintete befelé élő, ami sokszor mozgási meddőséggel párosul. A figurák között zárkózott sóhajtások vannak jelen, melyek irányulásáért megfáradt venyigék és hervadt vesszők adják a kifejezés szolgálatait.

Almásy Aladár

Béres Attila

költő, író, drámaíró, librettista (Budapest, 1946. május 6.)

Nagyapám megjárta Amerikát, de nem a gusztusa szerint való országnak találta, így inkább vállalta az újabb két hétre szóló tengeribetegséget és hazahajózott: ha szegénység, hát szegénység, de legalább magyarul van.

Apám, amikor huszonegy éves lett, elindult Legyesbényéről Budapestre. Kétszázhusz kilométer, gyalog. Tarisznájában ott lapult a cipészipari segédlevél, negyvenkilenc kiló volt, és százhatvan centi magas. Pesten pedig megharcolta, hogy szakmájának mestere legyen. *Bennünk, Béresekben mindig volt spiritusz* – szokta volt mondani.

Tízéves koromban tudtam biciklizni férfibringán váz alatt, és a vizsgán hiba nélkül elhaggytam a *Parasztkantátát*, majd megírtam életem első novelláját.

Volt egy műhelyünk a Práter utcában. Tisztes kispolgári környék